

VII. DIN VIAȚA SOCIETĂȚII

CURSURILE DE VARĂ DIN MARAMUREȘ, IULIE 2008. JURNAL

Paul DOMINTE *

Descrierea clipelor trăite de mine cu ocazia sesiunii cursurilor de vară organizate de Societatea de Științe Istorice din România (S.Ș.I.R.) în Maramureș în anul 2007, nu reprezintă ceva oficial ci un cumul de trăiri personale, subiective, așa cum subsemnatul le-a perceput. De aceea n-am să insist foarte mult asupra conferințelor pe teme istorice, care de fapt constituie partea cea mai importantă a cursurilor de vară, ci mai ales pe descrierea: locurilor, oamenilor, clipelor trăite de-a lungul peregrinărilor noastre în Maramureș.

Prima zi, 15 iulie 2007

Drumul până în Maramureș este lung când vii din celălalt capăt al țării (subsemnatul fiind constănțean), ceea ce m-a determinat să călătoresc din București la cușetă, prețul fiind și el pe măsură. Acest fapt a devenit o nouă ocazie de a critica nepăsarea cu care autoritățile continuă să trateze cetățenii acestei țări, drumul de la Constanța până la București durând șase ore, din cauza unor presupuse lucrări de modernizare la liniile ferate, deși prețul este al unui tren rapid. Dacă ai și ghinionul să pierzi legăturile poți să te „lăfâi” o noapte întreagă pe nu tocmai curatele bănci din Gara de Nord a Bucureștiului, fără să pară că aceasta ar deranja pe cineva. Dacă ceri explicații răspunsul este invariabil: „...reclamați la Minister”. Așadar, după o cheltuială substanțială (nejustificată în nici-un fel de calitatea serviciilor C.F.R.) am ajuns în zorii zilei de 16 iulie 2007 la Baia Mare, ruși de oboseală.

A doua zi, luni 16 iulie 2007.

După câteva ore de somn ne-am îndreptat spre sala de conferințe a Complexului Sportiv de Înot din localitate, iar la ora 10.10 domnul prof. univ. dr. Ioan Scurtu, Președintele S.Ș.I.R. a deschis lucrările Sesiunii, așa cum se obișnuiește.

---

* Prof. drd., Liceul Teoretic „Decebal”, Constanța.

După ce o reprezentantă a Consiliului Local a omagiat cei 58 de ani scurși de la fondarea Societății, a luat cuvântul dl. lector. Univ. dr. Ilie Gherheș (Iliuță cum obișnuim să ne adresăm noi, folosindu-i diminutivul), organizatorul cursurilor din acest an, în calitate de președinte al Filialei Maramureș a S.Ș.I.R., apoi dl. Ardelean, directorul Bibliotecii Județene din Baia Mare, personalitate locală ce a jucat un rol proeminent în construirea și amenajarea noii instituții de profil, proiect la care a gândit încă din perioada în care era senator, după cum avea să ne relateze. Dl. Ardelean ne-a făcut o prezentare foarte amănunțită și pertinentă a Maramureșului, pe zone și influențe, domnia sa fiind absolvent al Facultății de Filozofie – Istorie din Cluj, deci, cum am spune noi, din breaslă.

Apoi a luat cuvântul domnul prof. univ. dr. Nichita Adăniloae, președintele de onoare al S.Ș.I.R., care a comemorat anii de dintâi ai Societății de Științe Istorice, arătând greutățile organizatorice specifice oricărui început, problemele, dar și satisfacțiile care i-au marcat acești ani în care însuși domnia sa a condus Instituția.

Surpriza momentului a fost dl. prof. dr. pensionar Valeriu Achim, el însuși președinte al Societății, pe vremea când aceasta încă era subordonată inspectoratelor școlare. Domnul Achim a publicat zeci de articole încă din 1943, vreme de 60 de ani. Dl. conf. univ. dr. Mihail Andreescu, trezorerul și secretarul Societății, ne-a ținut o prelegere despre importanța Maramureșului istoric în procesul de întemeiere a Moldovei medievale, după care ne-a prezentat în mare programul sesiunii cursurilor de vară și itinerariul principalelor excursii.

În final dl. Rotaru, președintele Asociației de Vexicologie „Tricolorul” și unul dintre principalii sponsori ai cursurilor de vară ale S.Ș.I.R. ne-a dăruit ecusoanele sesiunii, cu harta Maramureșului imprimată pe ele, și mapele tematice. Trebuie să subliniez că Societatea de Științe Istorice din România este o organizație științifică nonguvernamentală și nonprofit, ceea ce ridică multe dificultăți de finanțare, dar îi conferă și independența necesară investigării istorice autentice, fără imixtiunea ideologizantă a statului. Tocmai din această cauză, situația materială este o problemă presantă mai tot timpul, iar discuțiile legate de finanțări dau multe bătăi de cap organizatorilor. Mulți dintre colegii noștri din țară ce au găzduit aceste cursuri de vară, sau alte activități ale Societății, au făcut eforturi deosebite pentru a le susține, iar adesea a fost nevoiți să-ți pună în joc toate resursele manageriale și cunoștințele pentru ca lucrurile să meargă bine. În acest context dărnicia unui sponsor este de neprețuit. Scriu toate acestea în speranța de a atrage și alte persoane cu disponibilități materiale în a susține activitățile noastre.

După amiază, doamna Lucia Pop, directorul Muzeului de Istorie din localitate ne-a ținut o interesantă prelegere despre instituția pe care o conduce, completându-ne informațiile despre Maramureș, în aula de la etajul trei a Universității G. Barițiu din Baia Mare, fiind completată de Ilie Gherheș și alte personalități locale.

După amiază am vizitat orașul Baia Mare. Orașul arată ca mai toate cele din țară, cu o arhitectură cubistă, specifică epocii comuniste, predominând caracterul utilitar al clădirilor. Cartierele de blocuri sunt împărțite în caroiaje, conferind un aspect destul de monoton zonei noi a localității, dar străzile sunt îngrijite și destul de curate. După ce am depășit un parc în care trona statuia proletcultistă a unui miner, inscripționată cu nelipsita lozincă: „Noroc Bun”, cotim spre dreapta, pe o stradă ce ne conduce în orașul vechi, zona cea mai interesantă. Orașul vechi este asemănător Brașovului și Sibiului, cu străzi radiale ce se adună într-o piață centrală rectangulară, centrul vechii administrații, mărginită de clădiri construite în stil neoclasic, unele restaurate, altele mai dărăpănate, având încorporate pe ici acolo fragmente de ziduri din epoca feudală. Izbitor în Baia Mare este numărul mare de turnuri, de la cele industriale, la cele bisericesti sau de tot felul. Iese în evidență turnul de piatră, cu ceas, al fostei catedrale catolice Sf. Ștefan. Impunător, turnul este vizibil de la mare distanță și constituie una dintre atracțiile turistice ale orașului. De asemenea, ca în mai tot Maramureșul, surprinde numărul mare de biserici, de toate cultele și cu proporții monumentale, localnicii fiind deosebit de credincioși. După ce bem un suc la una dintre localurile din piață, la un preț piperat și cu o servire ce lasă mult de dorit, ne întoarcem la căminul de la Administrația Taberelor din Baia Mare unde suntem cazați.

A treia zi, 17 iulie 2007

Am plecat în jurul orei 9.30 cu un autocar spre Țirgu Lăpuș, însoțiți de stăruințele domnului Ardelean de a vizita și ruinele de la Porolissum. La Tg. Lăpuș am ajuns în jurul orei 10.15, ținta fiind două monumente. Primul din marmură neagră este închinat: „Spre veșnică recunoștință și omagiu eroilor căzuți la 5 decembrie 1918 pentru întregirea neamului”. Având o cruce gravată pe fiecare latură iar în vârf acvila unicefală, în partea de jos a postamentului are inscripționat: «Ne-am jertfit viața cu drag celui mai scump ideal „Unirea tuturor românilor” și aceasta să Vă (!) servească drept pildă pentru a păstra pământul sfânt al Țării stropit cu sângele nostru». Reflectez cu oarecare tristețe la acest ideal care părea să fie etern acum o sută de ani, dar astăzi este mai degrabă înghițit de grijile cotidiene ale

românilor și de valul de nestăvilit al globalizării. Deși este amplasat în mijlocul târgului, pentru că Lăpușul nu este un oraș în adevăratul sens al cuvântului, monumentul nu pare să mai impresioneze pe cineva, ca și în cazul celuilalt, situat în apropiere și închinat soldaților români ce s-au jertfit în al doilea război mondial. După vreo oră părăsim Lăpușul pentru a ne îndrepta spre Mănăstirea Rohia, unde ajungem în jurul orei 12.

Mănăstirea Rohia este ceea ce este datorită renumelui lui Nicolae Steinhardt. Lumea se adună aici în număr mare, dar mie nu mi-a plăcut în mod deosebit. Ideea de a dăra vechea biserică pentru a construi una nouă mi se pare a nu avea nimic cu credința ci mai degrabă cu câștigul. Mă așteptam ca locul să mustească de emulație spirituală. În loc de asta se face mult caz de persoana lui Steinhardt, dar prețurile mi s-au părut cam pipărate. În rest, mănăstirea este îngrijită, se află într-un peisaj natural de excepție, iar la subsolul bisericii (probabil spațiul ce-a mai rămas în picioare din vechea biserică și locul cel mai plăcut din mănăstire) sunt icoane pe sticlă pictate cu mult har, deși majoritatea cred că sunt contemporane. Mănăstirea are și o bibliotecă consistentă, iar gazdele se străduiesc să fie amabile și să ne dea cât mai multe detalii. Ceea ce mi s-a părut aparte este faptul că mănăstirea are în lateral, afară, un fel de altar acoperit, dar în rest în aer liber, cum nu mi-a fost dat să mai văd la noi ortodocșii. După ce servim masa de prânz (fasole și felul doi, cu 15 lei Ron porția), ne îndreptăm la ora trei spre grădina botanică din Jibou. Cum o parte din noi au ales să coboare pe jos panta de la Rohia, ajungem la Jibou pe la ora 17.

Grădina Botanică din Jibou este cu adevărat de văzut. Încă de la intrare te întâmpină o mare varietate de trandafiri, ce pavoazează aleile de acces spre seră, și-mi dau seama că fiecare trandafir poate fi singularizat ca specie după culoare. Complexul botanic are aleile pline de flori, o frumoasă fântână arteziană, podețe rustice. În seră găsim o mare varietate de plante, aranjate în cele mai multe cazuri după specii. Mă impresionează numeroșii cactuși, de cea mai diferite forme, orhideele și lotușii. Afară ne încântă o adevărată explozie de culori vegetale, iar doamnele sunt în extaz. Am poposit cam o oră la Jibou, apoi ne-am întors la Baia Mare, cu regretul că n-am ajuns și la Porolissum, marea cetate din epoca romană.

A patra zi, 18 iulie 2007

Plecăm tot cu autocarul pe la 8.45 către Satu Mare - Carei. În mașină dl. conf. univ. dr. Andreescu ne ține o scurtă prelegere despre Pașălăcul Oradei și prezența stăpânitoare a lui Mihai Viteazul în Maramureș, prin frații Buzești, care au administrat Sighetul timp de o lună pe la 1600.

Până în jurul prânzului poposim la Satu Mare, unde vizităm muzeul de istorie, care nu diferă cu nimic de celelalte muzee de profil din țară, având o organizare asemănătoare. Interdicția de a filma sau fotografia fără să plătesc o taxă destul de mare mă îndepărtează.

Centrul orașului Satu Mare este elegant. Are un parc central îngrijit, dominat de statuia lui Vasile Lucaciu, marele luptător pentru drepturile politice ale românilor din Austro-Ungaria, cu fântâni arteziene din care țâșnește apă colorată. Parcul este flancat de clădiri, marea majoritate tot în stil neoclasic. Se detașează o clădire veselă, în stil rococo cu influențe Art-Nouveau, cu encadramente din faianță sau porțelan colorate ce lasă o impresie de bun gust și amintește de clădirile austriece din vremea Mariei Tereza. Pe o altă latură este o biserică catolică, monumentală, impunătoare, ce contrastează cu clădirea pe care am descris-o anterior. De la Satu Mare ne îndreptăm spre Carei.

Monumentul de la Carei este cubist, colțuros, aspru, de certă influență sovietică și nu are nimic atrăgător în el. Ca și un monument de la Constanța, Statuia Victoriei, despre care se fac tot felul de glume picante în oraș, nici cel de la Carei nu mi se pare foarte inspirat. În schimb biserica ortodoxă situată pe una dintre laturi este frumoasă, albă imaculată, cu cinci sau șase turluri mai mici plus una centrală, așezate în formă de cruce. De la Carei am plecat pe la ora 14 la băile termale de la Tășnad, aflate încă în curs de amenajare, dar deja apreciate. Seara ne-am întors la Baia Mare

A cincea zi, 19 iulie 2007

A fost o zi pe care am petrecut-o aproape în exclusivitate la biblioteca Județeană din Baia Mare, o instituție condusă și dotată excelent, după standarde occidentale, de către dl. director Ardelean.

În jurul orei nouă dl. director, absolvent al Facultății de Filozofie din Cluj, ne-a făcut o trecere în revistă a istoricului instituției pe care o conduce. Fondată în 1952 biblioteca are în noul său sediu: secție de copii, secție de carte americană, acces permanent la Internet pentru „cititori” și este informatizată la standarde înalte. În jurul orei 10 dl. prof. univ. dr. N. Adăniloiaie ne-a ținut o prelegere legată de câștigarea independenței de stat a României, moment aniversar și mai ales de implicațiile interne și internaționale ale acestui act. Prelegerea, excelent argumentată a produs o mare satisfacție și interes auditoriului. Sper să am timpul necesar pentru a o posta pe Internet.

După vizita în bibliotecă care ne-a produs o impresie de asemenea excelentă, după amiază, cunoscutul publicist în teritoriul de dincolo de Prut,

Ion Negrei, ne-a ținut o prelegere cu tema: anul 1917 în Basarabia, cu excelente elemente de noutate pentru noi, cei de dincoace de Prut. Pe la ora 13 a sosit domnul Gheorghe Micle, fostul secretar al lui Petru Groza, personaj neaș care a provocat asistenței valuri de bună dispoziție cu butadele sale, în special cu expresia „Așe....!”, pe care o repeta la fiecare două vorbe, dl. Micle având o vârstă respectabilă: 90 de ani.

A șasea zi, 20 iulie 2007

Autocarul ne-a transportat într-o serie de localități cu semnificație istorică și mai ales religiasă. A fost ziua bisericilor de lemn.

Am plecat din fața Liceului M. Eminescu din Baia Mare în jurul orei 9 dimineața, 40 de minute mai târziu ajungând la complexul memorial Vasile Lucaciu din Șișești. Preotul Vasile Lucaciu a fost unul dintre patriarhii luptei pentru emanciparea românilor ardeleni în fața tendințelor maghiare de deznaționalizare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Complexul muzeal cuprinde pe lângă biserică, casa memorială și școala pe care a păstorit-o „Leul din Șișești”, cognomen-ul sub care este cunoscut Vasile Lucaciu în tot Maramureșul, iar locul, care inspiră multă curățenie sufletească, dar și dârzenie, pare a fi impregnat de prezența acelor vremuri de afirmare a românismului.

Am plecat de la Șișești pe la ora 11 și am ajuns la biserica de lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din Șurdești 20 de minute mai târziu. Construită în secolul XVII, biserica impresionează prin formele cu care aveam să ne obișnuim ulterior în Maramureș. Înalte, svelte, bisericile din Maramureș au o cloptniță acoperită cu solzi de lemn, asemenea întregului acoperiș, situată la intrare, deasupra pronaosului, și terminată cu un turn central, foarte ascuțit, ce pare a „înțepa” cerul. Având înfiptă la capăt crucea ortodoxă, acest element este străjuit de alte patru tunuri mai mici (miniaturi ale celui central) situate pe direcția punctelor cardinale.

Se pare că aceste forme ascuțite au fost generate de clima deosebit de umedă din zonă, dar ele evidențiază și unele influențe greco-catolice. Construite de obicei manual, cioplite cu barda, bisericile din lemn dau un aer aparte, deosebit de pitoresc provinciei, fiind practic o efigie a locurilor. În schimb bisericile noi, construite pe același model dar din cărămidă sau beton, nu mi s-au părut la fel de inspirate. Totuși ele exprimă în modul cel mai veritabil sentimentele religioase ale maramureșenilor, care sunt foarte bisericosi și animați de o credință sinceră.

Revenind la biserica din Șurdești, aceasta are în spate, spre altar (răsărit), un cimitir din cruci de piatră cu forme îmbătrânite de curgerea

timpului, vechi parcă de când lumea, ca și firea molcomă, aproape vegetală, a localnicilor. Înăuntru, icoane pe sticlă și alte simboluri ale credinței creștine, o încântătoare stare de liniște sufletească, ca în casele bătrânești de la țară, ce pare să te invite la odihnă și la reflecție.

După o jumătate de oră părăsim și această biserică, iar pe la 12.40 ajungem la alta, destul de asemănătoare cu cea dintâi, biserica din Dudești, construită în 1643 din lemn de stejar: „...18 m lungime și 8 m lățime. Se compune dintr-un pronaos tăvănit, naos cu boltă semicilindrică supraînălțată și un altar poligonal” precum și nelipsitul turn clopotniță (după tiparul descris mai sus) „...elemente singulare în arhitectura de lemn din Maramureșul istoric”, după cum ne anunță textul de la intrare. Mai aflăm că deține un manuscris din 1684 și o parte din zalele legendarului haiduc Pinte Viteazul. Situată pe o ridicătură de pământ, accesul la biserică se face pe o poartă din lemn sculptat și o scară de piatră, iar cel ce îngrijește de biserică ne arată un ingenios sistem de deschidere, un soi de cheie de lemn ce acționează mecanismele încuietorii după legi cunoscute numai de el. Mecanismul, ne relatează cu mândrie gazda noastră, a trezit până și admirația moștenitorului tronului britanic, prințul Charles. Înăuntru picturile originale practicate chiar pe pereții din lemn, dar și numeroase icoane vechi, cele mai multe din lemn, dar și din sticlă, încântă ochiul și sufletul, în ciuda patinei date de timp, care este evidentă.

După încă jumătate de oră plecăm spre cunoscutul Complex monahal de la Bârsana, unde ajungem în jurul orei 13.50 și stăm mai bine de o oră. Deși este cu mult mai mare decât bisericile anterioare, interdicția de a filma îmi produce disconfort și-mi răpește orice plăcere de a-l vizita. Complexul interior: nou, foarte îngrijit, de dimensiuni monumentale, îmi provoacă starea unei pierderi ireparabile pe plan spiritual. Este fără îndoială însă o trăire subiectivă, colegii mei fiind foarte încântați de lăcaș. Icoanele sunt expuse în muzeul complexului monahal în loc să atârne pe pereții din biserică unde le este hărăzit locul și, bineînțeles, nu este voie să le fotografiezi, ca să nu mai vorbim de filmat. Ca să le poți păstra în amintire trebuie să plătești. Astfel, în timp ce bisericuțele anterioare sunt atât de primitoare, minunate în simplitatea lor, Bârsana îmi apare tristă, fără de har, în ciuda aparentei sale frumuseți exterioare. Repet însă, este o părere pur subiectivă.

În sfârșit, pe la ora 15 ajungem la biserica din Bogdănești, loc cu semnificație istorică. Din păcate biserica veche, de lemn este închisă, paznicul de negăsit, iar cea nouă, din beton, deși este clar făcută cu multă cheltuială și trudă, nu-mi inspiră foarte multă simpatie. La mică distanță, în

centrul comunei, există un grup statuar neterminat, închinat marelui voievod Bogdan, întemeietorul Țării Moldovei. Formele ascuțite, nefinisate și aspre nu sunt de natură să placă, dar de bine de rău avem un monument care să amintească trecătorilor de semnificația locurilor. Oamenii de aici în schimb sunt foarte prietenoși și deschiși. Mai degrabă firea lor îmi amintește de Bogdan, modestul voievod valah urmat de ai săi peste munți pentru a face țară nouă.

În jurul orei 16 sosim la Petrova, locul de naștere și al colegului și prietenului nostru Ilie Gherheș, organizatorul cursurilor de vară din acest an. Aici avem surpriza să asistăm la sfințirea unei troițe, ridicată de „Iliuță” în memoria părinților și bunicilor săi. Momentul este solemn și emoționant. Primarul are banderola tricoloră pe piept iar preotul locului ne tămăduiește cu busuioc și ne povățuiește cu mult suflet, ca orice adevărat păstor de turmă. În jurul orei 17 ajungem la Căminul cultural din localitate unde suntem primiți de fete îmbrăcate în costume tradiționale oșenești și bine ospătați de gazda noastră. Totul se termină într-o atmosferă de bună-dispoziție, în acordurile muzicii maramureșene și a învârtitelor, jocuri populare specifice locului. La ora 18 plecăm spre Baia Mare.

A șaptea zi, 21 iulie 2007

Trebuia să ajungem la ora 9 – 9.30 dimineața la „Mocăniță”, tren pe linie îngustă ce purta pe vremuri minierii și minereul pe Valea Wasserului, devenit acum mai mult tren de agrement. Deși am încercat să ne încadrăm în program, întortochia-tele drumuri din Maramureș ne-au dat bătaie de cap, astfel încât n-am reușit să ajungem la timp la punctul de plecare. Directorul acestei întreprinderi, destul de afectat de întârzierea noastră, ne-a invitat să revenim marți, la ora 8, în același loc. Ca atare ne-am îndreptat spre Sighetul Marmăției, unde am ajuns în jurul prânzului, fiind cazați în condiții excelente la hotelul din localitate. După masa de prânz, de asemenea foarte bună, am vizitat memorialul Durerii amenajat în memoria oamenilor politici ce au fost exterminați la Sighet.

Spre regretul gazdei noastre acest „Muzeu istoric al groazei” a fost amenajat în chiar sediul închisorii de odinioară, ceea ce văduvește într-o oarecare măsură vizitatorul de a înțelege direct experiențele celor condamnați la supliciiul temnițelor comunismului acum 60 de ani pentru crezurile lor politice. Reamenajată ca muzeu și întreținută, fosta închisoare a fost transformată într-un adevărat manifest al luptei anticomuniste, cuprinzând nu numai dovezi ale represiunilor din țară dar și de peste hotare, în special al revoltelor din Ungaria, Cehoslovacia și Polonia. Fostele celule

sunt pline până la refuz cu dovezi ale metodelor criminale folosite de Securitate pentru a-și elimina dușmanii politici. Oameni de cultură, politicieni, membrii ai grupurilor de rezistență anticomunistă din munți, înalți ierarhi, în special ai Bisericii Unite, femei, artiști și savanți și-au sfârșit aici zilele în părăsire și uitare, pentru unica vină de a-și fi apărat crezurile. Impresia este foarte puternică și, după o personală părere, trebuie să-ți fi pierdut orice simț al omeniei ca să nu dovedești o minimă solidaritate cu cei ce au fost pedepsiți atât de barbar. Am ieșit cutremurat din acest templu al morții.

A opta zi, 22 iulie 2007

După multe insistențe și o grămadă de inutile formalități reușim în sfârșit să ajungem la românii din Ucraina, într-o vizită aprobată numai pentru o singură zi. După ce trecem Tisa pe un pod de lemn, ajungem la granița cu țara vecină de la nord. Unii dintre grănicerii ucraineni îți inspiră un ușor sentiment de teamă, iar procedurile de trecere a frontierei îți evocă încă metodele sovietice. Aproape că te aștepti să fii luat între baionete și interogat sau controlat la sânge. Vameșilor ucraineni, unii costumați militarmente, în haine de camuflaj, pare că li s-a dat mână liberă să descu-rajeze pe oricine dorește să le viziteze țara... sau poate că numai pe români, cine poate spune? Deși nici colegii noștri din Bulgaria, Fam. Kiriazov nu sunt lăsați să treacă, din nu știu ce motive birocratice, sau care țin de legislația frontalieră... n-am reușit să înțeleg foarte bine.

Ajunși de cealaltă parte a Tisei ne îndreptăm spre localitatea Slatina. Maramureșul din dreapta Tisei este dominat de români din punctul de vedere al componenței etnice. Aici, în actuala Ucraină Subcarpatică, trăiesc peste 15000 de români, aceștia constituind populația majoritară în apropierea graniței. Românii de aici sunt gospodari, au case, de fapt vile, de câte 10-15 de camere, iar majoritatea lor lucrează în străinătate. În rest însă, străzile sunt jalnice, mașinile lasă în urma lor nori groși de praf, iar zonele ce nu sunt administrate de comunitatea locală sunt pline de gropi, gunoarie și tot felul de resturi industriale abandonate la întâmplare pe câmp. Impresia ce se degajă este a aspectului pe care îl avea România înainte de 1989. Prețurile la produsele autohtone, în schimb, sunt mai mici decât în România, cam la jumătate, dar și salariile, de asemenea.

Și aici am vizitat mai multe biserici de lemn. La fel de primitive ca cele din Maramureșul românesc și aceste biserici sunt împodobite cu icoane pe lemn și sticlă de mare valoare. Prima a fost cea din Apșa de Sus. Biserica diferă de cele din Maramureșul românesc prin dimensiunile mai modeste și

turnul clopotniță care nu are cele patru turnulețe miniaturale. Construită tot din lemn, în secolul al XIV-lea, după cum ne asigură gazdele noastre, biserica are icoane originale de mare valoare, pictate mai ales pe lemn, unele redată comunității după 1990 de muzeele din Kiev, unde se aflaseră sub stăpânire sovietică. Printre ele și o icoană originală a Maicii Domnului cu Pruncul Iisus situată în altar, un minunat vestigiu de artă naivă. Biserița se află pe un delușor, situată aproape în mijlocul cimitirului, într-o zonă foarte plăcută, plină de verdeață, de unde se pot admira vilele noi și încăpătoare ale familiilor românești din zonă. Un alt element specific sunt troițele din lemn ce au în lateral două cruci oblice, care par crescute din baza celei principale și pe care le întâlnești la tot pasul.

Asemănătoare este și Biserica din Apșa de Mijloc, dar care are și cele patru turnulețe miniaturale. La mică distanță localnicii au ridicat o biserică nouă, de zid, albă imaculat, ce trădează unele influențe arhitectonice slave. Deși mai modestă ca dimensiuni mi s-a părut mai frumoasă decât bisericile noi din Maramureșul din stânga Tisei, iar intrarea în curtea lăcașului de cult făcută din lemn sculptat, în stil tradițional, conferă o stare plăcută, de intimitate locului.

Pe la ora 14 am ajuns la ocna de sare de la Slatina, care servește, asemenea unor saline de la noi și ca loc pentru tratarea unor boli respiratorii sau reumatice, având amenajat un dormitor special pentru terapie. În apropiere, surparea unei galerii a dat naștere un lac sărat care în timp a generat nămol sapropelic, fiind în prezent utilizat pentru calitățile sale curative. Nu este încă foarte bine amenajat, iar apropierea unor gropi de gunoi și lipsa căilor de acces asfaltate lasă aceeași impresie de debandadă.

Pe la ora 17 am ajuns la domnul Guzău acasă, gazda noastră, care s-a dovedit deosebit de primitor. Am servit masa în grădina din fața casei, fiind foarte bine ospătați, cu produse realizate exclusiv în gospodărie. Curtea era cosită proaspăt, îngrijită, și trăgea a relaxare. A fost poate momentul cel mai frumos al întregii șederi în Maramureș. Doi dintre colegii noștri au dibuit niște costume tradiționale, dinainte de război, de-ale bunicilor gazdei, s-au îmbrăcat în ele și au încins un joc ce a plăcut mult audienței. Apoi atmosfera s-a încins și am început să cântăm, cântece tradiționale, oltenești și nu numai, colegele din Basarabia fiind mai pricepute decât noi.

Ne-am întors pe malul Tisei, străjuți pe stânga de garduri ghimpate ce evocau soldați înarmați cu Kalașnikov-uri, reminiscențe ale epocii sovietice. La punctul de frontieră am trecut ordonat, aproape mână-n mână, ca la grădiniță, să nu care cumva să-i supărăm pe domnii grăniceri. Ajunși în România am respirat ușurați. Astfel s-a mai încheiat o zi.

Suntem invitați la sala de conferințe de la Memorialul Durerii, în jurul orei 9.30. Este aproape incredibil că aici, unde au murit cei mai mulți oameni politici și disidenți anticomuniști noi ținem una dintre cele mai pașnice manifestări, o conferință. Cuvântul inaugural l-a avut doamna primar a orașului Sighet, care ne-a promis să ne onoreze cu prezența dânsi la finalul cursurilor de vară din acest an și, mai ales, ne oferă sprijinul logistic al autorităților locale. A fost urmată de o dare de seamă a trezorerului S.Ș.I.R., dl. conf. univ dr. Mihail Andreescu, chestiunile financiare fiind, după cum am amintit deja, importante și nu chiar ușor de gestionat, pentru Societate. Pe la ora 11, după ce am schimbat trei calculatoare (ce ți-e și cu tehnica asta, te lasă când ți-e lumea mai dragă), prilej de a afla că asociația civică ce este condusă de doamna Ana Blandiana, se confruntă și ea cu mari nevoi financiare (de aici și tehnica uneori depășită în comparație cu nevoile unei asemenea instituții), subsemnatul a ținut o conferință pe tema metodică: *Elevul partener de cercetare științifică*. Metodica, domeniu care de obicei nu este privit cu același interes ca subiectele pe teme istorice, pasiunea noastră comună, este încurajată de conducerea Societății, în contextul restructurărilor actuale din învățământul românesc. Beneficiind de un subiect generos, de imagini din Constanța veche, am reușit să mă bucur de succes, iar domnul Negrei de la Chișinău mi-a cerut să redactez un material pe această temă, material ce a fost apoi publicat la Chișinău. Satisfacția pe care am încercat-o, satisfacția muncii împlinite, este ușor de bănuț.

După amiază am vizitat Biserica din Peri, 58 de metri înălțime, singurul lăcaș modern care mi-a plăcut, tocmai pentru că este concepută în stil tradițional, fiind cea mai înaltă construcție de lemn (dar pe o temelie de piatră) din Europa, dacă am înțeles bine. Fastuoasă, neterminată, înăuntru biserica degajă un aer plăcut, fiind dominată de o „cameră” (naos) boltită, unde un arhitect priceput a îmbinat într-un mod fericit arcadele semicirculare cu peretele de zid și cărămidă aparentă. Icoanele de sticlă pictate cu mult meșteșug degajă un aer de cucernicie plăcută și liniștitoare. De aici mergem la cimitirul care a făcut atât de celebră localitatea Săpânța. Sute de cruci cu inscripții din cele mai diverse te fac să zâmbești uneori, dar nu totdeauna, pentru că unele dintre ele realtează fapte cotidiene din viața defuncților, nu doar momente vesele, cum s-ar putea crede. Totuși, starea apăsătoare care însoțește de obicei cimitirele noastre este mult estompată, iar fondul albastru al crucilor dă o stare de liniște sufletească, chiar dacă peste multe dintre ele timpul și-a pus patina, acestea fiind confecționate din lemn.

În orice caz, cimitirul își merită renumele și este un loc de vizitat pentru cei ce ajung în Maramureș, chiar și numai pentru amabilitatea oamenilor și produsele artizanele de un farmec local aparte care sunt vândute aici în număr mare. Mai toți ne cumpărăm drept amintire câte un clop maramureșan sau alte nimicuri drept suvenir.

La întoarcere, pe la ora 19, poposim la „Cimitirul săracilor”, numit așa simbolic, pentru că este locul unde au fost îngropați, inițial „fără cruce la cap”, cum spunem noi românii, unii dintre foștii deținuți politici importanți de la Sighet, probabil Maniu și Gh. Brătianu, dar nu se știe cu siguranță.

A zecea zi, 24 iulie 2007

Ajungem în sfârșit la mocăniță, tren de mineri pe șină îngustă de la începutul sec. al XX-lea (mă refer la actuala locomotivă, calea ferată fiind construită la sfârșitul sec. XIX de austrieci) călătorind printr-un peisaj maramureșan mirific. Lăsăm în urmă câpițe de fân și un peisaj pitoresc, bucolic, pentru a ne avânta pe Valea Vaserului, tractați de o locomotivă pe lemne, mai bătrână decât oricare dintre noi, care scrâșnește din toate încheieturile. Scaunele de lemn ne produc disconfort, dar și veselie, iar „bolidul” din fața trenului ne umple de fum și fumigei. Opririle sunt dese, iar mecanicii aruncă la fiecare 20-30 de minute un soi de „trompă de cauciuc”, care trage apă în rezervorul ce pune în mișcare locomotiva pe aburi. După aproape 4 ore de mers ajungem la destinație, drumul la întoarcere fiind mai scurt, cam trei ore. Vagoanele sunt înțesate de străini, care se dau în vânt după astfel de escapade rustice.

La întoarcere ne oprim la monumentul de la Moisei, un ansamblu sculptural lăsat în paragină, ridicat spre comemorarea a 29 de români uciși de bandele horthyste, la 14 octombrie 1944. Vizităm și casa memorială

A unsprezecea zi, 25 iulie 2007

Participăm la o conferință la Sala Radio din Sighet, ținută de domnii Mozorič (sper că am reținut exact numele, pentru că l-am extras de pe înregistrarea video) și Popescu. Mi-a reținut atenția în special „materialul” d-lui Popescu, referitor la Sighet ca „bazar al națiunilor”, cu interesante trimiteri relative la viața comunității evreiești de aici, dar și alte etnii, de pildă armenii. Domnul prof. Roșca, la rândul său, a ținut o prelegere despre trecutul Sighetului, cu privire la proveniența numelui localității și situația deținuților politici ce au fost înmormântați la Sighet.

După amiază, pe la ora 16, am vizitat Muzeul Satului din localitate, un obiectiv care de asemenea nu trebuie ocolit pentru călătorul pe aceste meleaguri. Case de lemn românești, cu toate hangaralele din gospodărie, dar și ungurești sau evreiești, încântă ochiul prin inventivitatea localnicilor, în special în ceea ce privește utilizarea lemnului. Mori de apă și tot felul de mecanisme, meșteșugite mai toate din lemn, trezesc o admirație binemeritată.

A douăsprezecea zi, 26 iulie 2007

A fost ultima zi, în care, ca de obicei la aceste cursuri, s-au înmănat diplomele de către președintele S.Ș.I.R., dl. prof. univ. dr. Ion Scurtu, s-au făcut considerații finale, s-au tras concluzii, s-au relatat impresii, s-au făcut propuneri. La masa festivă au participat gazdele noastre, inclusiv doamna primar, colegii de dincolo de Tisa, organizatorii și prietenii din Sighet. În felul acesta s-a mai finalizat o ediție a cursurilor de vară, la Maramureș, minunată vatră de istorie și civilizație românească și nu numai.

Doresc în final să-mi cer scuze pentru eventualele greșeli cu privire la numele sau titlurile științifice ale personajelor ce apar în acest material și care nu sunt decât rezultatul unei slabe rețineri pe suport electronic a cursurilor de vară.